

HANDREIKING GEMEENTELIJKE MONUMENTENCOMMISSIES

Artikel 15 van de Monumentenwet 1988:

De gemeenteraad stelt een verordening vast waarin ten minste de inschakeling wordt geregeld van een commissie op het gebied van de monumentenzorg die burgemeester en wethouders adviseert over aanvragen om vergunning als bedoeld in artikel 11. Van de commissie maken geen deel uit leden van burgemeester en wethouders van de desbetreffende gemeente. Binnen de commissie zijn enkele leden deskundig op het gebied van de monumentenzorg.

Inhoud

Voorwoord

Aanbevelingen

Inleiding

Taken

Samenstelling

Onafhankelijkheid

Deskundigheid

Advisering

 Afweging

 Onderbouwing

Werkwijze

 Relatie met het bestuur

 Secretariaat

 Vergaderfrequentie

 Zittingsduur

 Mandaat en subcommissies

 Geïntegreerde commissies

 Jaarverslag

 Openbaarheid

Honorering

Colofon

Voorwoord

Deze handreiking voor gemeentelijke monumentencommissies is tot stand gekomen naar aanleiding van de bespreking van de gewijzigde Monumentenwet 1988 in de Eerste Kamer. De zorg die de Kamer uitte over de gemeentelijke monumentencommissies was vooral ingegeven door de uitkomsten van het onderzoek van de Erfgoedinspectie, "*Een goed advies is het halve werk, onderzoek naar monumentencommissies*" van 11 november 2008. De minister van OCW deelde die zorg en heeft toegezegd de kwaliteit van de gemeentelijke monumentencommissies te willen stimuleren door het aanbieden van een standaard. Bij deze bieden wij die standaard aan in de vorm van een handreiking. De gemeenten beschikken hiermee over voldoende informatie om – waar nodig – het functioneren van de monumentencommissie te verbeteren en aan te passen aan de eisen die de gewijzigde Monumentenwet stelt.

Zoals de welstandcommissies zich in veel gemeenten hebben ontwikkeld tot breed opererende commissies ruimtelijke kwaliteit, zo hopen wij dat ook de monumentencommissies, voor zover dat nog niet gebeurd is, zich zullen inzetten voor de cultuurhistorische kwaliteit in zo breed mogelijke zin. Met dat perspectief zullen meer welstands- en monumentencommissies de samenwerking opzoeken dan wel integreren in nieuwe commissies ruimtelijke kwaliteit, al dan niet ondergebracht bij provinciale of regionale organisaties. Momenteel zijn in 30% van alle gemeenten de welstands- en monumentencommissie geïntegreerd. Natuurlijk kunnen er ook goede redenen zijn van procedurele, organisatorische of inhoudelijke aard om de welstands- monumentencommissie niet te integreren.

Wij spreken de hoop uit dat gemeenten de noodzaak van een groeiende bewustwording van de kwaliteit van de leefomgeving blijven erkennen en dat zij de welstands- en monumentencommissies als nuttig instrument daartoe optimaal benutten. Dat betekent dat gemeenten over een goed functionerende commissie én over voldoende ambtelijke capaciteit moeten beschikken om het niveau van de monumentenzorg op peil te houden.

Mevrouw S.E. Korthuis, lid van de directieraad van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

De heer F. ten Cate, directeur van de Federatie Welstand

De heer C. van 't Veen, directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Aanbevelingen

- Een gemeentelijke monumentencommissie is niet onafhankelijk indien leden van het College van b&w, leden van de Raad of ambtenaren lid zijn van de monumentencommissie in de eigen gemeente, al dan niet met stemrecht.
- Er is een aantal manieren om het secretariaat van de commissie in te vullen. Als de gemeente kiest voor een ambtelijke invulling, is de ambtenaar geen lid van de commissie. Een andere mogelijkheid is dat het secretariaat wordt ingevuld door een monumentdeskundige van een provinciale welstands- en monumentenorganisatie.
- De deskundigheid van een gemeentelijke monumentencommissie is gewaarborgd indien minimaal kennis aanwezig is op het gebied van restauratietechniek, bouwhistorie, architectuurhistorie, landschap/stedenbouw/historische geografie en archeologie. Deskundigheid op het gebied van lokale of regionale geschiedenis is aan te bevelen, alsmede het benoemen van een burgerlid.
- De deskundigheid van gemeentelijke commissies kan worden bevorderd door bestuurders of ambtenaren uit andere gemeenten aan te stellen of onderling uit te wisselen, door integratie van de welstand- en monumentencommissie of door aansluiting te zoeken bij regionale of provinciale welstands- en monumentenorganisaties.
- Integratie van monumenten- en welstandcommissies kan een brede advisering over ruimtelijke kwaliteit bevorderen. Integratie is alleen geslaagd indien de bezetting en de deskundigheid gelijkelijk is verdeeld. Het welstands- en monumentendeel van de adviezen moeten wel als zodanig herkenbaar zijn.
- De relatie tussen commissie en gemeentebestuur is vaak niet optimaal. Het is van groot belang dat:
 - er duidelijke afspraken worden gemaakt over rol en taken van de commissie. Het bestuur maakt een eindafweging op basis van de adviezen en het belang van de aanvrager, de commissie adviseert primair vanuit waardering en instandhoudingsbelang.
 - de gemeente de commissie informeert over besluitvorming naar aanleiding van de adviezen.
 - de portefeuillehouder en de commissie minimaal eenmaal per jaar overleg voeren.
- De gemeente weegt de adviezen van de commissie (cq. van het Rijk) en de belangen van de eigenaar tegen elkaar af. Een gemeente die de adviezen van de commissie negeert, handelt uitsluitend in het belang van de eigenaar, een gemeente die alle adviezen zonder meer overneemt, uitsluitend in het belang van het monument. Beide zijn onwenselijk.

- De commissie beargumenteert negatieve én positieve adviezen.
- Trek - ter verkrijging van voldoende deskundigheid - de honorering van de leden van de monumentencommissie gelijk aan die van de welstanscommissie.

Inleiding

Per 1 januari 2009 is de Monumentenwet 1988 op een aantal onderdelen gewijzigd. Een daarvan is dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (namens de minister) niet langer op alle vergunningaanvragen verplicht advies aan de gemeente uitbrengt. Alleen wanneer er sprake is van (gedeeltelijke) sloop, herbestemming, reconstructie of ingrijpende wijziging vraagt de gemeente de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed nog om advies. Dat betekent dat de rol van de gemeentelijke monumentencommissie groter wordt. In het overgrote deel van alle plannen is zij het enige adviesorgaan van het College van burgemeester en wethouders.

De gewijzigde wet regelt ook dat alle gemeenten vanaf 1 januari 2009 een monumentenverordening en dus ook een monumentencommissie moeten hebben. De grotere rol van deze commissie, maar ook het rapport van de Erfgoedinspectie, *Een goed advies is het halve werk – onderzoek naar monumentencommissies*, was aanleiding om in de wet te bepalen dat de commissie onafhankelijk en deskundig moet zijn.

Het rapport meldt dat meer dan een derde van de commissies van mening is onvoldoende te zijn toegerust op de nieuwe situatie, vooral wegens gebrek aan geschikte adviseurs. Deskundigen zijn moeilijk te krijgen, onder andere door de te geringe vergoeding van gemeentezijde.

In 25% van de commissies is de onafhankelijkheid in het geding doordat de portefeuillehouder monumentenzorg voorzitter van de commissie is, al dan niet met stemrecht.

Er is, kortom, voldoende reden om in die gevallen waar de commissie niet optimaal functioneert, de gemeente van dienst te zijn met aanbevelingen op het gebied van onafhankelijkheid en deskundigheid, maar ook ten aanzien van de werkwijze.

Taken

De commissie is verplicht B&W te adviseren over bouwplannen waarvoor een monumentenvergunning vereist is. Voor het gemeentebestuur kan de commissie echter veel meer betekenen dan alleen de invulling van deze minimale wettelijke taak. Zij biedt ook een kans om de cultuurhistorische identiteit van de woon- en werkomgeving te versterken. Daarom worden de commissies dikwijls voor meer taken benut: voor adviezen over gemeentelijke monumenten (opstellen van lijsten, adviseren over bouwplannen), voor adviezen over de aanwijzing van provinciale en rijksmonumenten, voor ruimtelijke plannen, voor bouwplannen in beschermde stads- of dorpsgezichten, voor adviezen over het gemeentelijk beleid en zo meer.

Het gemeentebestuur is gebaat bij een commissie die een zo breed mogelijke opdracht meekrijgt, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen wettelijke taken, taken op grond van gemeentelijke verordeningen en taken ter stimulering van cultuurhistorische kwaliteit.

Hieronder volgt het takenpakket van een goed functionerende commissie. Tenzij anders vermeld zijn de adviezen gericht aan B&W. De eerste taak is de enige die wettelijk voorgeschreven is:

- Advies uitbrengen over wijzigingen, verplaatsing en sloop van rijksmonumenten op basis van de Monumentenwet 1988.
- Advies uitbrengen over wijzigingen, verplaatsing en sloop van gemeentelijke monumenten op basis van de gemeentelijke verordening.
- Advies uitbrengen over voorstellen om rijksmonumenten aan te wijzen of uit het monumentenregister af te voeren.
- Advies uitbrengen aan de gemeenteraad over aanwijzingsvoorstellen voor beschermde stads- en dorpsgezichten; daaruit voortvloeiende (beschermende) bestemmingsplannen; en bouw- en sloopplannen in beschermde gezichten.
- Advies uitbrengen over plannen ten aanzien van het cultuurlandschap.
- Advies uitbrengen over archeologische zaken bij vergunningen voortkomend uit het bestemmingsplan of gemeentelijk archeologiebeleid.
- Beleidsadviezen uitbrengen op het gebied van monumentenzorg, archeologie, bouwhistorie, architectuur(historie), cultuurlandschap en stedenbouw.
- Indien van toepassing: advies uitbrengen aan de provincie over wijziging, verplaatsing en sloop van provinciale monumenten.

Samenstelling

Die disciplines – restauratietechniek, architectuur- en bouwhistorie, historische geografie en stedenbouw en archeologie – moeten ten minste aanwezig zijn. Ter wille van helderheid in besluitvorming, oplossingsgerichte advisering en maatschappelijke verankering is het raadzaam om in de commissie een burgerlid op te nemen.

De voorzitter beschikt over bestuurlijke kwaliteiten. Het is denkbaar dat een burgemeester of wethouder uit een andere gemeente voorzitter is van een commissie. Ook kan een monumentenambtenaar uit een andere gemeente goed functioneren als deskundig lid. Wederzijdse uitwisseling is een aantrekkelijke manier om de bestuurlijke en inhoudelijke kwaliteit van de commissie te bevorderen. Deze oplossingen vergroten de mogelijkheid goede commissieleden te werven, vooral in gebieden waar het aanbod beperkt is.

Aantal leden

Gelet op de vereiste deskundigheid bestaat een monumentencommissie ten minste uit 3 leden. Het is mogelijk dat één persoon meerdere disciplines in zich verenigt. De voorzitter kan één van de deskundigen zijn. Het aantal leden is ook afhankelijk van het feit of er een geïntegreerde commissie is ingesteld. Dan kan er een overlap van deskundigheid zijn.

Onafhankelijkheid

Artikel 15 van de Monumentenwet 1988:

... Van de commissie maken geen deel uit leden van burgemeester en wethouders van de desbetreffende gemeente ...

De gemeentelijke monumentencommissie is een adviesorgaan dat vanuit een onafhankelijke positie adviseert aan B&W. Die onafhankelijkheid komt in het geding als niet aan twee voorwaarden wordt voldaan:

1. onafhankelijkheid ten opzichte van het gemeentebestuur en
2. het voorkomen van belangenverstrengeling.

De onafhankelijkheid ten opzichte van het gemeentebestuur impliceert dat leden van B&W en leden van de gemeenteraad geen lid kunnen zijn van een monumentencommissie, ook niet als niet-stemgerechtigd lid of als voorzitter. Aangezien het niet past om zichzelf te adviseren of de vergadering te beïnvloeden, kunnen gemeenteambtenaren evenmin lid van een monumentencommissie zijn. Ook niet als deze ambtenaren van een andere afdeling zijn dan de direct betrokken afdeling. Een gemeenteambtenaar kan wel secretaris van een monumentencommissie zijn indien is vastgelegd dat hij geen lid van de commissie is. Zijn functie bestaat dan vooral uit het voorbereiden van de vergaderingen, het geven van een toelichting bij de plannen, het opstellen van het advies en de 'nazorg' (zoals terugmelden wat er met het advies is

gebeurd). Op die manier is de relatie met de gemeente althans op ambtelijk niveau gewaarborgd.

Van belangenverstrengeling is sprake wanneer een van de leden van de commissie belang heeft bij een plan dat ter advisering voorligt. Dat kan zijn een betrokkenheid als eigenaar/opdrachtgever, als architect, maar ook als benadeelde. Hij kan immers bezwaar hebben tegen een plan van zijn buurman. In al die gevallen neemt de belanghebbende geen deel aan de bespreking van dat agendapunt, noch aan de eventuele stemming.

Deskundigheid

Artikel 15 van de Monumentenwet 1988:

... Binnen de commissie zijn enkele leden deskundig op het gebied van de monumentenzorg.

De bij wet geregelde deskundigheid binnen de commissie is in de Memorie van Antwoord van de minister van OCW aan de Eerste Kamer (dd. 20 oktober 2008) nader benoemd: deskundigheid is er ten minste "*op het gebied van cultuurhistorie, bouw-/architectuurhistorie, restauratie en landschap/stedenbouw*". Deze bezetting is dus een minimumvereiste.

Het is van belang het profiel waaraan leden van de commissie moeten voldoen, duidelijk te benoemen. Daar hoort ook het gewenste niveau van de deskundigen bij. In aanmerking komen architectuur- en bouwhistorici, architecten, archeologen, stedenbouwkundigen, planologen, historisch geografen of landschapsarchitecten op HBO- of WO-niveau. Architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten zijn bij voorkeur ingeschreven in het Register. De gemeente kan als eis stellen dat aspirant-leden hun verdiensten op hun vakgebied hebben bewezen. In één persoon kunnen meerdere disciplines verenigd zijn.

Voor een optimaal functionerende monumentencommissie is deze kern uit te breiden met een aantal deskundigen dat kan variëren al naar gelang de gemeente, maar ook al naar gelang de monumentencommissie wel of niet is geïntegreerd met de welstandscommissie. Een geïntegreerde commissie maakt het makkelijker deskundigheid te werven die voor twee aparte commissies wellicht moeilijker haalbaar is.

De deskundigheid kan voorts worden bevorderd door commissies in te stellen voor meerdere gemeenten of door gebruik te maken van de diensten en kennis van regionale en provinciale welstands- en monumentenorganisaties.

Een deskundige op het gebied van lokale en regionale geschiedenis kan de commissie verrijken, maar kan ook in zijn hoedanigheid als lid van een lokale of regionale (cultuur)historische vereniging, het draagvlak voor de adviezen verbreden.

Er is in veel gevallen ook sprake van een archeologisch belang. Dit wordt niet altijd onderkend. De benoeming van een archeoloog is afhankelijk van de lokale of regionale situatie. Bij geringe archeologische belangen kan deelname van een archeoloog aan de vergadering aan de hand van de agenda worden bepaald.

Indien de expertise binnen de commissie niet toereikend is voor de beoordeling en advisering van een plan, moet de commissie in staat worden gesteld externe deskundigen te horen of te raadplegen.

Advisering

Afweging

Bij de advisering over bouwplannen doet zich het dilemma voor of de commissie louter en alleen vanuit inhoudelijke overwegingen adviseert of zich laat leiden door een belangenafweging. Het is de taak van B&W om de adviezen af te wegen tegen belangen van de aanvrager en andere belanghebbenden (bijvoorbeeld de indiener van een zienswijze). Het onderzoek van de Erfgoedinspectie wijst uit dat in te veel gemeenten het advies van de commissie altijd (19%) of soms (9%) wordt overgenomen. Een gemeente die altijd de adviezen van haar commissie overneemt kijkt vermoedelijk niet naar de belangen van de aanvrager. Een gemeente die soms adviezen overneemt, neemt de commissie onvoldoende serieus. Beide situaties zijn onwenselijk en geven geen blijk van een zorgvuldige belangenafweging. Advisering en besluitvorming zijn twee duidelijk te onderscheiden stadia in het proces. De adviezen van de commissie zijn geen kant en klare, afgewogen conceptbesluiten, noch vrijblijvende meningen die het bestuur naast zich neer kan leggen. De commissie weegt zelf dus geen belangen af, maar kan wel aangeven in welke mate inhoudelijke aspecten conflicteren met belangen van de eigenaar. Het is wenselijk dat zij in haar adviezen duidelijk maakt in hoeverre ingrepen in cultuurhistorisch waardevolle objecten en gebieden acceptabel zijn vanuit een instandhoudingsperspectief op langere termijn. Die afweging gaat minder in op het belang van de eigenaar dan wel op het belang van het voortbestaan van het monument.

Het staat de commissie altijd vrij om ongevraagd advies uit te brengen. In veel gevallen heeft de gemeente echter slechts een toetsende rol. De aspecten die een gemeente in haar besluitvorming mag betrekken zijn beperkt en duidelijk afgebakend. Een voorbeeld hiervan is de sloopaanvraag voor een niet-beschermd maar cultuurhistorisch waardevol pand. De cultuurhistorische waarde mag hier geen afwegingsfactor zijn voor het al dan niet verlenen van de sloopvergunning, ook al ligt er een negatief advies van de commissie.

Onderbouwing adviezen

Het is van groot belang dat de commissie verantwoording aflegt op basis waarvan zij adviseert over bouw- en restauratieplannen. De Federatie Welstand heeft daartoe in 2008 een brochure uitgebracht *10 uitgangspunten voor het omgaan met monumenten*. In de praktijk komt het te vaak voor dat alleen de negatieve adviezen worden beargumenteerd (in sommige reglementen is dit zelfs vastgelegd). Het benoemen van positieve argumenten is evenzeer van belang omdat dan inzichtelijk wordt vanuit welke visie of welk kader de commissie tot haar besluiten komt. De onderbouwing van álle adviezen is bovendien van belang voor eventuele bezwaar- en beroepsprocedures. Dit voorkomt dat een onderbouwing in een later stadium alsnog aangeleverd moet worden.

Werkwijze

De gemeente regelt de werkwijze van de commissie in een reglement. Daarin staan beschreven het aantal leden, de voordracht en de benoeming van leden, de zittingsduur van de leden, de vergaderfrequentie, de verslaglegging, het overleg met het bestuur, de openbaarheid van de vergaderingen etc. De gemeenten kan hiervoor gebruik maken van het model Erfgoedverordening van de VNG en het Model Kwaliteitssysteem Welstandsadvisering van de Federatie Welstand.

Relatie met het bestuur

Met oog op een goede wisselwerking tussen de commissieleden en de portefeuillehouder / ambtenaar zijn twee zaken van belang:

- de portefeuillehouder heeft minstens 1 x per jaar regulier overleg met de commissie (in 77% van alle gemeenten gebeurt dit niet of onregelmatig) en
- de gemeente stuurt de commissie een afschrift van alle vergunningen waarover zij heeft geadviseerd (in 80% van alle gemeenten krijgt de commissie nooit of onregelmatig een afschrift).

Secretariaat

Er is een aantal manieren om het secretariaat van de commissie in te vullen. Als gekozen wordt voor een ambtelijke invulling, is deze ambtenaar geen lid van de commissie. Hij beschikt over de nodige kennis op het gebied van de monumentenzorg en hij verzorgt de relatie tussen commissie en bestuur. De andere mogelijkheid is dat het secretariaat wordt ingevuld door een monumentendeskundige van een provinciale welstands- en monumentenorganisatie.

Vergaderfrequentie

De vergaderfrequentie is afhankelijk van het aantal uit te brengen adviezen, van het feit of er subcommissies werkzaam zijn, en van de mate van activiteit van de commissie zelf. De commissie moet een redelijke adviestermijn hebben. De Wabo stelt dat de gemeente binnen 8 weken een vergunning moet afgeven. Redelijk is dat B&W binnen

één maand een advies van de commissie krijgen. Een vergaderfrequentie van eenmaal per maand is daarom het minimum.

Zittingsduur

De zittingsduur van de leden varieert volgens het onderzoek van de Erfgoedinspectie van 1 tot 10 jaar en is soms zelfs onbepaald. Er valt iets voor te zeggen om in kleine gemeenten de duur niet te kort vast te stellen met oog op de beperkte beschikbaarheid van deskundigen. Onafhankelijkheid wordt gewaarborgd als leden niet langer worden aangesteld dan voor 2 maal een termijn van 4 jaar, in kleine gemeenten kan gekozen worden voor 3 x 3 jaar. Continuïteit is gewaarborgd door niet de gehele commissie ineens te vernieuwen maar door de leden geleidelijk te vervangen. In geïntegreerde commissies zijn de 'monumentleden' formeel ook lid van de 'welstandscommissie': dan geldt de wettelijk bepaalde termijn, nl. drie jaar met een eenmalige mogelijkheid tot verlenging met nog eens 3 jaar.

Mandaat en subcommissies

In grote monumentengemeenten kunnen vergunningaanvragen voor ondergeschikte zaken ter advisering worden afgedaan door een subcommissie of door een gemandateerd lid, in aanwezigheid van de ambtenaar monumentenzorg. Het gaat daarbij om zaken waarover het advies van de commissie bekend mag worden verondersteld, of om zaken ten aanzien waarvan het beleid is geregeld in een gemeentelijke nota (bijvoorbeeld over reclame, terrassen etc.). Het mandaat is vastgelegd in de verordening of het reglement.

Gemeenten kunnen er voor kiezen de monumentencommissie te laten adviseren over bouwplannen en een afzonderlijk ingestelde Monumentenraad of Commissie Ruimtelijke kwaliteit over beleid. Voor zeer complexe, langdurige projecten is de instelling van een aparte commissie voor de duur van dat project te overwegen. Die commissie bewaakt de kwaliteit vanaf de eerste schetsfase tot en met de uitvoering.

Geïntegreerde commissie

Een welstandscommissie die met een 'monumentendeskundige' wordt uitgebreid als er een monumentenadvies voorligt en zich dan een geïntegreerde commissie noemt, schiet te kort. Er is dan onvoldoende deskundigheid aanwezig voor een planbeoordeling. Het is bovendien twijfelachtig of een dergelijke commissie geëquipeerd is voor meer beleidsmatige adviezen en adviezen over cultuurhistorie als een aspect van ruimtelijke kwaliteit. Een goede en effectieve integratie wordt pas bereikt als beide terreinen even zwaar vertegenwoordigd zijn.

Bij geïntegreerde commissies wordt in de advisering duidelijk onderscheid gemaakt tussen het monumentenadvies en het welstandsadvies. De beoordeling vindt immers plaats op basis van verschillende criteria. Dit omdat zij een verschillende wettelijke achtergrond hebben en over verschillende zaken gaan: het monumentenadvies gaat ook over interieurs, voor de welstand is de relatie met de omgeving van belang.

Bovendien wordt er in specifieke gevallen voor rijksmonumenten ook een advies gevraagd aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. B&W moeten beide adviezen meewegen in het besluit omtrent vergunningverlening. Ook met oog op juridische implicaties moet in de advisering aan B&W het welstands- en monumentendeel van het advies afzonderlijk herkenbaar zijn.

Als in geïntegreerde commissies de argumenten vanuit welstand en monumentenzorg strijdig zijn, gaan deze (eventueel voorzien van een toelichting) in die vorm naar B&W. Erfgoedzorg gaat primair over het behoud van bijzondere waarden, over zaken die er zijn, welstand gaat over zaken die er nog niet zijn, zij het uiteraard in relatie tot bestaande kwaliteiten van de omgeving. Om die reden prevaleert bij het afgeven van een bouw- en monumentenvergunning het standpunt vanuit het monumentenbelang en kan geen bouwvergunning worden afgegeven voordat de monumentenvergunning is verleend. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) bepaalt dat alle deelaspecten van een vergunning volgens het eigen toetsingskader worden gewogen. Indien het plan niet voldoet aan de vereisten van één van de onderdelen, wordt de vergunning ten aanzien van alle daarmee samenhangende onderdelen geweigerd. Dit betekent concreet dat voor een rijksmonument geen omgevingsvergunning verleend wordt als er vanuit het deelbelang van de monumentenzorg bezwaren zijn.

Jaarverslag

Van groot belang is het Jaarverslag, omdat op die manier 'van buiten' een blik wordt geworpen op het gemeentelijke beleid en de effecten daarvan op de leefomgeving.

Een jaarverslag bevat een aantal feitelijke zaken:

Een overzicht van de uitgebrachte adviezen, hoe is geadviseerd en wat was het effect van de adviezen (welke adviezen heeft de gemeente al dan niet heeft overgenomen).

Vermelding van overige zaken waarover is geadviseerd (plannen en nota's).

Vermelding van de leden van commissie, wie zijn toe- en afgetreden.

Maar een jaarverslag meldt ook vanuit een cultuurhistorische optiek ontwikkelingen die binnen de gemeente hebben plaatsgevonden en hoe de commissie daarop heeft gereageerd.

En verder mogelijk de samenwerking met de welstandscommissie en het bestuurlijk/ambtelijk overleg met de gemeente.

Openbaarheid

De vergaderingen zijn openbaar. Als er sprake is van gevoelige informatie kan de vergadering bij uitzondering achter gesloten deuren plaatsvinden.

Honorering

Een financiële onderwaardering van de leden staat een professioneel functionerende commissie in de weg. Voor een kwalitatief goed monumentenbeleid hanteert de gemeente tarieven die marktconform zijn voor de desbetreffende beroepsgroepen. De

honorering behoort gelijk te worden getrokken met die van de leden van de welstandscommissie.

Voor het opstellen of aanpassen van reglementen voor commissies kunnen gemeenten naast deze handreiking gebruik maken van het model Gemeentelijke Erfgoedverordening van de VNG en het Model Kwaliteitssysteem Welstandsadvisering van de Federatie Welstand.

Colofon

Bij het schrijven van deze handreiking is gebruik gemaakt van het rapport van de Erfgoedinspectie “Een goed advies is het halve werk, onderzoek naar monumentencommissies” (11 november 2008) en reglementen cq. verordeningen van een dertigtal gemeenten.

Deze brochure is samengesteld door een projectgroep bestaande uit:

Hans Magdelijns (Erfgoedinspectie)
Hans Verheul (Federatie Grote Monumentengemeenten)
Gerda ten Cate (Federatie Welstand)
Simon van den Bergh (Gelders Genootschap)
Wijbrand Havik (Libau Groningen)
Gerard Koster (Vereniging van Nederlandse Gemeenten)
Monique Krauwer (OCW-Directie Cultureel Erfgoed)
Annemieke Vos (OCW- Rijksdienst Cultureel Erfgoed)
Jos Stöver (OCW-Rijksdienst Cultureel Erfgoed)
Aart de Vries (OCW-Rijksdienst Cultureel Erfgoed)

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
070-3738393
info@vng.nl

Federatie Welstand
020-4124964
info@fw.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
033-4217421

info@cultureelerfgoed.nl

Kaderteksten:

Prof. dr. Nico Nelissen, Voorzitter Monumenten- en Welstandscommissie 's-Hertogenbosch:

'Een geïntegreerde Monumenten- en Welstandscommissie biedt de mogelijkheid bij de advisering over monumenten niet alleen het behoud en herstel van de monumentale waarden van een pand in beschouwing te nemen, maar ook de voorgestelde interventies te beoordelen op de mate waarin deze recht doen aan, een aanvulling zijn op of een aantasting zijn van die monumentale waarden. Er wordt recht gedaan aan het feit dat monumenten levende organismen zijn die steeds weer opnieuw hun rol en betekenis, als ook hun functioneren onder gewijzigde maatschappelijke omstandigheden kunnen aantonen. Zorgvuldigheid ten opzichte van monumentale waarden is daarbij geboden, maar tegelijkertijd ook een open vizier voor nieuwe mogelijkheden die zich voor monumenten aandienen. De praktijk van een geïntegreerde commissie toont aan dat dit afwegingsproces goed kan plaatsvinden door middel van een 'échange de vues' waarbij argumenten onderling worden afgewisseld en via een 'machtsvrije discussie' tot een standpuntbepaling wordt gekomen.'

Jeroen Westerman, lid van de monumentencommissies in Apeldoorn, Buren, Culemborg, Neerijnen en Geldermalsen:

'Gemeenten kunnen voor hun commissie een beroep doen op de provinciale welstand- en monumentenorganisaties. Dat kan door één of meer deskundigen van deze organisatie te benoemen in de commissie of door de commissie uit te besteden. Voor kleinere en middelgrote gemeenten kan dat laatste een efficiënte manier zijn om gewenste kwaliteit te realiseren. Binnen deze organisaties is expertise aanwezig op vele deelgebieden van de cultuurhistorie. Zo ben ik vanuit het Gelders Genootschap onder meer lid van de commissies in Apeldoorn, Buren, Culemborg, Neerijnen en Geldermalsen. Ook in Tiel heb ik een tijd mogen adviseren. Dankzij een brede blik en kennis over landelijk en provinciaal beleid kan je meerwaarde aan de commissie toevoegen. Als er behoefte is aan bepaalde specialistische expertise die ik zelf niet heb, kan ik een beroep doen op collega's. De organisatie staat ook garant voor continuïteit, bijvoorbeeld door adequate vervanging bij vakantie of ziekte.'

Annemiek Rijckenberg, voorzitter Commissie voor Welstand en Monumenten Amsterdam.

Onafhankelijke advisering in een cultuur van permanente onderhandeling.

'Een goed advies is helder en eenvoudig, zonder een woud van veronderstellingen en mogelijk relevante feiten (vrij naar het scheermes van Ockham).

Goede advisering komt binnen een bepaalde termijn tot stand. Het vergroot de scherpheid om er uit te komen vóór de deadline en in een openbare afweging van alle relevante feiten en argumenten. Een goede bestuurder vraagt om onafhankelijke adviseurs, die geen belang hebben bij het advies behalve hun betrokkenheid bij de cultuurhistorie en hun kennis van monumentale kwaliteiten.

Dit alles zijn noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarden voor een advies, dat ook wordt opgevolgd door het bestuur. Het bestuur moet namelijk geadviseerd willen worden, en daarbij helpt een wettelijke

verankering van een onafhankelijke en deskundige monumentencommissie zoals nu is vastgelegd in de gewijzigde monumentenwet. Het bestuur wordt ook geconfronteerd met onwillige of “arme” of barbaarse eigenaren en moet zich op goede adviezen kunnen beroepen. Over het besef van de waarde van monumenten en van cultureel erfgoed bij bestuurders maak ik me niet zo veel zorgen. Dat besef kan worden versterkt door persoonlijke betrokkenheid, informatie, excursies, discussie, debat. En door de erkenning bij professionals, dat besturen ook een vak is, met eigen verantwoordelijkheden en vaardigheden, zoals die van het scherp onderhandelen’.

Arie Boezaard, lid welstand- en monumentencommissie van de gemeenten Waterland en Edam-Volendam.

Ik ben lid van de commissie stads- en dorpsbeheer van de gemeente Waterland. Deze gemeente omvat de dorpen/steden Monnickendam, Broek in Waterland, Marken, Katwoude, Zuiderwoude, Watergang en IJpendam. Het is een gecombineerde welstands- en monumentencommissie. Daarnaast ben ik lid van de gecombineerde welstands- en monumentencommissie van Edam-Volendam. In beide commissies ben ik de monumentenspecialist.

Mooi en lelijk interesseren mij niet. Ik kijk naar wat historisch waardevol is, wat de unieke waarde en het karakter van het pand is. Bij monumenten kan het restauratieplan niet alleen van de tekening beoordeeld worden, zoals bij welstandelijke beoordelingen altijd gebeurt. Bezoek ter plekke is noodzakelijk, voor een goed advies zal het object ook van binnen bekeken moeten worden. Daarnaast is een bezoek tijdens de restauratie aan te bevelen, om te kijken of de beoordeling juist is geweest. Bij verbouwings- en nieuwbouwplannen in beschermde gezichten kijk ik of het plan past in het straatbeeld. Architectuur en ontwerp laat ik over aan de welstandsleden. Over 40 jaar of later zal blijken of wat nu gebouwd wordt waardevol genoeg is om bewaard te blijven. Zorg voor goede ontwerpers! Ook let ik op materiaalgebruik. Je moet niet bang zijn voor vernieuwing. Door de eeuwen heen is voortdurend aan onze steden verbouwd en vernieuwd. Verder is bekendheid met de plaatselijke omstandigheden en geschiedenis zeer belangrijk.

Jan Oomkes, wethouder monumentenzorg van de gemeente Zuidhorn.

Als bestuurder van een gemeente met 113 beschermde objecten, waaronder 20 archeologische monumenten, drie beschermde dorpsgezichten, een aantal gemeentelijke monumenten en een belangrijk deel van het Nationale Landschap Middag-Humsterland ben je gebaat bij een goed functionerende en deskundige gemeentelijke monumentencommissie.

De vijf commissieleden hebben door hun achtergrond en deskundigheid meerwaarde voor het behoud van het culturele erfgoed en doen dit op een adequate wijze door gevraagd en ongevraagd het gemeentebestuur te voorzien van waardevolle adviezen. Een en ander is vastgelegd in een gemeentelijke Monumentennota, waarbij de commissie nauw betrokken is geweest. Bij omvangrijke zaken kan worden terug gevallen op Libau, die voor de Groninger gemeenten een grote commissie heeft waar ook de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed in participeert, evenals een tweetal leden van de gemeentelijke commissie.